

Forord

Fortiden bliver ofte genstand for særlig intens debat i opbrudstider, hvor gældende normer og herskende magteli-ter udfordres. For vores forståelse af fortiden er altid bestemt af nutiden, og samfundsgrupper, der kræver mere indflydel-se i deres samtid, anskuer også fortidens aktører og handling-er fra nye og for dem mere relevante vinkler; de revurderer skyld, skam og ære, trækker ukendte aktører ud af glemslens mørke og skubber andre helt ud af fortællingen. Historien er med andre ord ikke en ren objektiv fortælling om det forgang-ne, den er også noget, som aktivt skabes og bruges af nogen til at fortælle om, hvem vi er, og hvor vi skal hen. Vores fæl-les historie er derfor noget, vi strides om, og kirkegården er en vigtig arena for sådanne erindringspolitiske kampe. Vi har derfor valgt at gøre dette årsskrift til et temanummer, hvor vi ser nærmere på graven som politisk kampplads.

Kirkegården er ligesom andre fælles erindringsrum et vigtigt sted for kampen om historien, fordi fortællinger om fortiden ikke kun skabes med ord. Objekter og handlinger såsom min-degenstande og rituelle mindehandlinger kan manifestere fortællinger som en fysisk og kropslig realitet, som vi kan mærke og opleve, og de er derved med til at virkeliggøre fortællingerne og give dem konkret betydning i vores levede liv. Den materielle cementering af vores fælles erindring om fortiden understøtter altid bestemte fortællinger og fravæl-ger andre, og den foregår i mange forskellige sammenhænge, ikke mindst i forbindelse med bevaringsstrategier for allerede eksisterende kulturarv og skabelse af ny kulturarv i form af placering af mindesmærker og statuer i det offentlige rum. Og så foregår den altså også på kirkegården, hvor forhandlin-ger om, hvilke og hvis historier der skal fortælles af hvem og hvordan, konstant dukker op i relation til etablering, brug og bevaring af gravsteder. For her er det ikke bare fortællingen om vores egen familiehistorie, der kan være på spil, men også de større fælles fortællinger, der kan strække sig bredt, lige fra lokalhistorien, kønshistorien og op til det nationale epos.

Årsskriftet bringer således som temanummer en lang række artikler, der med forskelligt udgangspunkt belyser, hvor-dan kampene om vores fælles erindring kommer til udtryk

i relation til specifikke gravsteders konkrete anvendelse, udseende og placering, men også i forhold til holdninger til gravlandskabers betydning som sådan, hvilket forsidefotoet giver et illustrativt eksempel på. Derudover indeholder årsskriftet som altid nyt fra foreningens liv og virke, både fra årsmødet i juni og det meget søgte økonomiseminar i august. Vi bringer også den sædvanlige sektion med anmeldelser af nye udgivelser på kirkegårdsområdet, hvor vi i år har valgt at medtage omtaler af to podcasts, der er blevet til på initiativ af stifterne. Vi har desværre ikke kunnet nå at anmelde dem, men vi har gerne villet gøre opmærksom på, at flere og flere relevante udgivelser for tiden dukker op på denne medieplatform. Som noget nyt bringer vi i år også en kunstnerisk refleksion over kirkegården, en vigtig vinkel, som vi længe har ønsket i højere grad at få med.

Stine Helweg indleder temaet med at give os konkret indsigt i, hvordan kampen om graven optræder i hendes dagligdag som kirkegårdsvejleder, ved at bringe eksempler på brevsvekslinger med brugere, der udfordrer udvælgelsen og formidlingen af kulturarv på kirkegårdene i København.

Helle Lykke Nielsen illustrerer med udgangspunkt i eksempler fra to kirkegårde i Odense, hvordan muslimske gravafsnit danner rum for vedvarende forhandlinger og i nogle tilfælde også konflikter om muslimsk identitet, herunder ikke mindst hvem der har autoriteten til at definere den. Derudover viser hun også, hvordan ritualer på gravsteder kan indgå i fortællinger om forestillede fællesskaber.

Stine Helweg redegør for det nylige forløb, hvor Peter von Scholtens glorificerende mindeplade på Assistens Kirkegård endte med at få lov at blive stående, efter at den var blevet gjort til genstand for en politisk kamp om slaveriets historie, der undervejs inddrog Københavns Borgerrepræsentation.

Keld Bo Larsen har også en nu måske fortidig helt i centrum, når han beretter om Elvira Madigan og Sixteen Sparres gravsted på Landet Kirkegård og deres dødssted i Nørreskoven på Tåsinge. Fortællingen om disse lokaliteter som mindesteder for romantisk kærlighed udfordres af et ændret historisk og politisk syn på omstændighederne ved deres død.

Søren Werther Kjær Rasmussen ser nærmere på de officielle danske markeringer ved vestallieredes krigsgrave i Danmark gennem tiden og argumenterer for, at de er blevet brugt til at

understøtte den såkaldte konsensusfortælling om danskernes fælles og nationalt samlende indsats mod fjenden under 2. Verdenskrig, som længe var den dominerende historiefortælling om modstandskampen.

Klaus Bertelsen og Søren Lundbeck Rasmussen følger trop og ser modsat nærmere på nogle af de sovjetrussiske gravminder fra 2. Verdenskrig; dem på Vestre Kirkegård i Aarhus og på Allinge Kirkegård på Bornholm. De blev sidste år udsat for hærværk, formentlig som en reaktion på Ruslands invasion i Ukraine, men forfatterne viser, hvordan mindesmærkerne har fungeret som en politisk kampplads, lige siden de blev rejst.

Jimmy Munk Larsen skriver også om en sag om nylig politisk motiveret hærværk mod gravminder, når han tager os med til Partisankirkegården i Mostar i Bosnien-Hercegovina, et gravmonument for faldne kommunistiske frihedskæmpere under 2. Verdenskrig, der med borgerkrigen i Eksjugoslavien fik tilskrevet en ny betydning og blev et symbol på samling på tværs af etniske og religiøse skel.

Helle Lykke Nielsen besøger Omar El-Husseins gravsted på den muslimske gravplads i Brøndby, og med udgangspunkt i, hvordan kriminelles døde kroppe, herunder andre muslimske terrorister, er blevet behandlet i Vesten, undersøger hun fra både et islamisk og et vestligt perspektiv, hvad det gør ved mindet om El-Hussein, at hans gravsted er anonymt.

Leif Arfmann tager os med tilbage til 1990'erne, da bande-krigen rasede i Danmark, og hvor en på ingen måde anonym grav for et af ofrene blev genstand for konflikt, da afdødes familie imod menighedsrådets anvisninger placerede en gravsten med Hells Angels' logo på graven. Sagen endte i retten, hvor den blev en test af, hvem der har retten til at definere gravminder på kirkegården som upassende.

Marie Johansen og Mogens Bjørn Andersen afslutter vores tema med at zoome ud og se på kirken og kirkegårdens fremtidige plads i landskabet. Særligt med de store anlægsprojekter i forbindelse med den grønne energiomstilling er der kamp om pladsen, og det er oppe til debat, i hvilket omfang love og regler fortsat skal sikre beskyttelse af kirkerne som kulturarv. Politisk bestemte ændringer i landskabet omkring kirken vil selvfølgelig også kunne få stor betydning for, hvordan det opleves at besøge et gravsted på kirkegården omkring den.